

L'averany de la gitana

UN CONTE DE L. FERRAN DE POL

EN aquella època de la seva vida. Jordi Forrelleres i Deunidó era un veritable jove model. Un ros-tre joïós, unes galtes de poma madura, un front esbandit de cabòries, segella-ven d'una manera externa la seva pau interior. Aquesta alegria no era pas gra-tuïta: passat, present i esdevenidor li oferien idèntica rialleta plàcida. Totes li ponien.

Fill d'una família menestrada plena de seny—missa de nou, sardana i tor-tell les festes; quilo de vuit-cents grams al client els dies feiners—el dedicaren de bona hora al catalaníssim ofici de viatjant. No fou a l'impensada que els seus pares gosaren que anés d'ací d'allà—per aquests móns de Déu—sinó que d'antuvi l'adoctrinaren en l'excel·lència de l'aigua clara, en l'amulet de salut que li serien els peücs, i, sobretot, en l'axioma que l'honradesa—bandejada tota exageració funesta—li representaria el cabal de renda més segura. Jordi Forrelleres i Deunidó esdevingué viatjant. I la seva vida s'escolà sense pecat.

* * *

El dia del començ de la meua histò-ria Jordi Forrelleres i Deunidó havia tingut una jornada de tràfec. Portava venut qui-cap-lo gènere i, arribada la vetlla, li abellí de cercar esplai o, com ell deia, d'escampar la boira. Es trobava en una petita ciutat peninsular de prop de la mar, lluny de Catalunya—no sabia anomenar-la sense anteposar-hi "la dol-ça"—, i esperava arribar-se fins al port per a submergir-se en un enyorament païral que havia reparat ésser-li bo per a cridar la son. Agafà deu cèntims en una mà i alçà l'altra per a detenir un tram- via que sonava un esquellerinc a cada saltiró. Anava ple de gom a gom. Es ficà a la barretina que aquell viatget li sor-tiria de franc. Si el cobrador pregun-tava qui no tenia passatge, Jordi For-relleres i Deunidó feia l'orni. Amb la seva cara de pàmfil parava traveta al bon home. Quan posà el peu al port—sense haver amollat ni cinc—es sentia el pols trasbalsat per l'aventureta. No havia llegit en unes rajoles de València pla-gades a cada cantonada del seu poble, que la riquesa és l'estalvi acumulat?

Aquell portinyol era com molts petits ports de la Mediterrània: gent bigarra-da, fortor de peix fregit, espetec de bun-yols dins la roentor de les paelles, es-gargamell de marxants amb botiga a l'esquena, cops de colze, ullet de dones grotesques, alegria baladrera de gram-mola i rogall de ràdio.

S'assegué al "Brisa del Mar" i dema-nà un cafè. No li agradava gaire, però,

fet i fet, era la beguda més enraonada. Entre glop i glop, llucava les falses pe-dres refulgents que li oferia un trinxe-raire, escoltava embadalit la cridòria de la gentada i acalava la testa—com si saludés a la concurrència—cada vegada que el cambrer li fregava el clatell amb una safata regalimosa. Era feliç. I ho era més en pensar que comprava benau-rança a tan bon preu.

Els pidolaires li allargaven un endias-trat entortollic de peus i de braços na-frats, però ell se'ls treia del damunt de-sitjant-los bon vent i barca nova, mentre d'esquitllentes, complagut, espiava llurs contorsions epilèptiques, l'embalum de les benes, l'esglai dels bonys i el fàstic de les pústules. I es sentí feliç de no me-rèixer ésser com ells, gossada colpida amb els estigmes de la disbauxa. Si en aquell moment li haguessin llegit l'Evan-geli en el lloc escaient, no hauria trobat errat d'osques el fariseu que lloava la seva perfecció.

I clissava i flairava i assaboria a ple-ret el cafetó mentre embutxacava el su-cre sobrer: "per això el pago", es deia. A poc a poc es sentia guanyat per una tendrívola melangia. I, en el pendís de les evocacions, ja li venia badallera, quan, prop seu, una veu emmelada li pr-meté l'encanteri de no sé quines fetille-ries i encertaments del futur.

Una gitana joveneta—revolt de fal-dilles, cos vincladís, ferum de misèria—l'omplia de moxaines i de compliments triats. Els braços nus, ran de nas, tra-gaven gracioses rúbriques de persuació.

Jordi Forrelleres i Deunidó, amb els polzes dins les butxaquetes de l'armilla, semblava arregar-se en el seient per a escoltar amb més comoditat la plugeta d'elogis amb què la gitana li ablania la voluntat. Però—jo us ho xerraré—el que feia sota el xim-xim de manygoies era comptar la xavalla que havia pres-upostat per a passar: aquella vetlla. I la caixeta registradora denunciava deu cèntims sobrers, naturalment els del tramvia. Dubtà per espai d'uns minuts—la riquesa és l'estalvi acumulat! reptava el senderi—si cauria o no en la temp-tació de fer-se tirar la planeta. A la fi, amb un:

—Comptat i debatut, un dia és un dia! —es decantà per la francesilla.

Amb posat de suficiència allargà la mà. La gitana però li demanà l'esquerra amb una rialleta que aneu a saber si volia dir: vet-ací un aprenent.

S'escolaren uns minuts d'emoció. Da-munt la palma de Jordi Forrelleres i Deunidó la gitaneta semblava perduda en el dèdal de ratlletes, punts, trian-glets i muntanyoles, senyals infal·libles de certes predestinacions. Hom sap que des dels signes astrals de més patxo-ca—Venus, Lluna, Mercuri, Sol, Saturn, Mars i Júpiter—fins la significança re-còndita del més petit solc, tot ha d'és-ser examinat i escatit, mesurat i inter-pretat. Jordi Forrelleres i Deunidó som-reia a la vista del nombrós grup de ba-docs que s'esbargia contemplant ocm s'en-dega una bonaventura. Però el que més l'enllaminia era que la mosseta, en resse-guir damunt la seva mà els caminets de la mort i de la vida, de la fortuna i del cor, li feia ralet, ralet, amb el capciró d'un dit gentil per bé que d'un gla en-dolada.

Quan la gitana, sense abandonar la mà, esguardà Jordi Forrelleres i Deunidó, tothom frisava per escoltar la bonaven-tura.

En aquell moment, un múltiple xisclé féu posar dempeus tota la clientela del "Brisa del Mar". S'havia sentit la fre-nada sobtosa d'un auto, un aliret d'es-glai i, com un eco amplificador, el bala-dreig de la multitud. Jordi Forrelleres i Deunidó es trobà dret com tothom, allar-gà maquinalment els deu cèntims i es-coltà de la gitana un estrofolari vati-cini. Avançà devers el cercle de gent horroritzada. No podia clissar res. Les notícies fatídiques avançaven, però, a través de la munió de persones fins les darreres penjarelles de curiosos.

—Es una dona jove—digué algú del primer rengle. I cadascun dels badocs tombava el cap devers el veí de darrera per a comunicar-li:

—Es una dona jove.

I després, en una transmissió instan-tània de notícies, volaven els detalls:

—L'auto l'ha ben trinxada.

—Quin bassal de sang!

—Ha amollat un nom, potser crida a sa mare...

—Ai, la pobrica! sembla que s'escola: morirà com un pollet.

—Quina boca bada: diríeu que és morta.

I tot seguit molts crits i bons cops de colze i un desordre de no dir: havia arri-bat una ambulància.

Jordi Forrelleres i Deunidó es sentia marejat. Li semblava contemplar un bas-salot de sang i una dona mig trossada que gemegava amb un ploricó de des-empar. Es tombà per anar-se'n, però les noves onades de curiosos gairebé el feien caure. Les comes se li segaven. A la fi arribà a l'espai lliure. Anà devers la pa-rada del tramvia i pujà. Anava sol. La campaneta del vehicle tenia un so ma-lastruc d'extremunció. Es sentia aclap-parat. La consciència li tornava les sen-sacions sofertes feia un instant, però com en una pel·lícula de ritme lent: la frenada i el crit; el baladreig; aleshores lliurava deu cèntims... i escoltava el més impensat averany. Ara ho recorda-va tot, fins les paraules de l'endevina-dora:

—Et casaràs amb una tavernera -- li havia pronosticat la gitana mentre cor-

L'averany de
la gitana

ria també devers el lloc de la desgràcia. Jordi Forrelleres i Deunido provà de riure's del vaticini, però, a frec d'un accident tan desagradable, només assolí portar a flor de llavi una ganyoteta de conill. I tornava la veu de la gitana, tremolosa, esglaiada, encomanadissa de por:

—Et casaràs amb una tavernera!

I Jordi Forrelleres i Deunido repetia, de manera que el pensament agités els llavis:

—Absurd! Absurd! Coses per a viure amb l'esquena dreta! Qui pot haver nas-sades del futur? Seria possible furatejar el destí?

Però no assossegava i el cor li feia trip-trap.

Quan arribà a l'hotel provà de parar esment en pujar l'escala. Posava un peu i després l'altre, amb tota cura, i a cada esglai trobava una mica més de calma. Assolí de posar ordre en les seves idees.

—Tot això són galindaines—deia en veu alta.—No és cap cosa agradable que la gent se us mori a frec de nas. El que ha esdevingut és que he associat l'esglai de l'accident amb el fet de voler escoltar la meua planeta. A mi no m'engalipen. Tot plegat és una mentida com un cove.

Sol a la cambra es tranquil·litjà del tot. Fins s'assegué a fullejar el diari del dia abans que—en previsió—s'emportà del hall. A la poca estona ell mateix es meravellava d'haver pogut caure en un esglai tan fora de lloc.

Anà prop l'espona i començà a despullar-se. Es vestí el pijama i ja acotxat, abans d'apagar el llum, s'adreçà aquest discurs:

—Jordi Forrelleres i Deunido, ben mirat ets un ase: no tens promesa des de fa cinc anys? I diga'm, tros de quòniam, quin ofici té la bona minyona? Lletera, badoc, lletera!... I doncs, totxet, i doncs, què te s'hi cou en un foll averany de gitana?

II

AQUELL disbauxat m'havia relatat una història grotesca, esqui-fida i deplorable: la història de Jordi Forrelleres i Deunido. Semblava que narrador i protagonista no tenien res de comú. Però, encara que costava de creure, eren el mateix personatge, caricaturesc i tràgic alhora.

Ara me'l mirava, galta-begut, perdu-

da la mirada en qui sap quina allucina-ció, tèrbol, inclinat damunt la taula amb l'inici de gep dels homes atuits. La seva xerrera havia tingut un d'aquells en-calls freqüents en els embriacs. De prompte m'esguardà potser per a oferir-me les darreres gotes d'aquell pre-mall de narració.

—Déu té un bastó que pega i no fa remor—féu per començar.

Però novament romangué silenciós. I li vingué un singlot que empudegava l'aire.

En una taula veïna esclataren rialla-des. I el llavi caigut de Jordi es contragué com si hagués tastat un glop molt amarg.

—Déu té un bastó que pega i no fa remor—tornà a dir. I afegia:—Però jo no en sabia res. Em mirava al mirall i em veia sanítós, obria la cartera i descobria un rostre de dona i, al peu del retrat, una lletra menuda assegurava: "T'estimo". I, com que en tenia, solia dir: el que no són pessetes són punyetes... I em creia que l'esdevenidor podem esguardar-lo al mirall, o llegir-lo en unes paraules simples al peu d'un retrat, o assegurar-lo per sempre amb un gratat de moneda ben o mal aple-gada...

Tornà a callar. Agafà el vas que tenia davant i trascolà en silenci per un bon espai. Semblava, amb tot, decidit a continuar:

—Només les mans són sàvies. Només les mans ens neixen velles. Només les mans no es mostren mai ensuperbides de joventut. Mireu-vos les vostres. Elles us diran qui sou, és a dir, us diran qui se-reu demà i qui fóreu ahir: qui sereu per sempre... Els homes arriben a vells per a dir: "si jo m'ho hagués pensat", "si hom sabés endevinar"... quan res no té remei. Les arrugues de la cara, a poc a poc, com un goteig que salica la pedra, solquen la cara segons el pla que premarcaren les mans. I ningú no ho sap. I tothom riu i canta i ben sovint sentireu dir: el que no són pessetes són punyetes... Però Déu té un bastó que pega i no fa remor..

Una alenada d'aire fresc ens advertí que entraven uns clients. Jordi mirà de-vers la porta, però segurament no veia ningú. I tornà a prendre la paraula.

—I ara company, els meus companys són sempre com ara vós: ni sé qui són, ni on van ni d'on vénen; ara company, voldríeu esbrinar per quins camins l'averany fou acomplit? No sé perquè em

semblen afecte als llibres de misteri. A mi també em plaïen: els viatges eren llargs, sabeu, i el trontoll del tren in-visitava i els camps gelats d'enllà la fi-nestrella, i els peus calentons damunt el tub de la calefacció... Feia bo d'estar. Però m'ho han hagut de prendre per a parar-hi esment. I qui ho hagués dit? Jo també tindria un acabament insospit-at... Recordeu? Aquesta és la gala de les històries de païra. Però el meu fi-nal només fa riure.

Engrapà el vas i, d'una glopada, en-golí el licor. I tornà a parlar.

—Vaig acabar allò que els viatjans en-dèiem "la ruta". Em delia per veure la promesa. Encara ho recordo: em vaig comprar unes bones sabates. "Faràs més goig", em deia. I vet-ací que arribo a ciutat i agafo un taxi i baixo davant la lleteria. Sento unes ganes folles d'és ser dins la caseta per estrènyer la meua estimada i per a fer-nos un tip de riure amb la planeta poca-solta de la gitana (me'n recordava sempre). I baixo i pa-go i m'ajupo a baixar les maletes. Un cop a la vorera miro devers l'establi-ment... Si em punxen no m'heuen sang. Un rètol matusser ocupava el lloc de la vella caligrafia elegant que deia: "Lleteria del Bon Pastor". Ja endevi-neu què s'hi llegia, però, jo no ho volia creure. Vaig tornar enrera, vaig passar pel carrer una vegada i una altra ve-gada, carregat amb les maletes, que ni me les sentia a les mans. I tot era mirar i remirar si el xòfer havia equivocat l'adreça. I encongia els dits dins les sabates per a burxar l'ull de poll i des-pertar del malson. Però l'arbre de l'es-corça pelada i les botigues veïnes i una placa de llautó a l'escala del costat: tot era igual. I vaig mirar altra vegada, a poc a poc, devers el rètol: "Taverna". No vaig poguer resistir més. El mal averany em tenia. El que després vaig fer, dir, somicar, maleir, blasfemar, Déu no m'ho tindrà en compte. El mot aquell, escrit amb lletra roja, era la meua con-demnació definitiva. I jo ho sabia. Un cop dins la taverna vaig trobar aquesta.

Assenyala la seva dona que, entre un grup de clients, abocava licors sense de-fugir els pessics.

—Vaig trobar aquesta. No penseu que era tan fardassa com ara. Però ja no era tampoc la mosseta que vaig dei-xar feia tres mesos. Si mai havia estat mansueta, manyagoia, dòcil, era difi-cil de trobar-ne restes en aquella dona que tenia davant; sempre més fou de mal plec; de bones paraules no en vul-guis, però féu sempre la seva. Abans no gosava moure un dit i ara era un argent viu. I em sabia dir: "Ai, esti-mat" i "vida meua" i encara "com t'he enyorat" i altres coses que mai no ha- via sentit d'ella perquè abans només feia: "Ja ets ací?" o "A quina hora has arribat?" o bé "I quins vents bufen per les Espanyes?" Em féu seure i em posà davant una bevenda que mai no havia tastat (era molt cara). I vet-ací que em diu: "Et veig pansit. No em pregun-tes res. T'ho aclariré tot". I així ho va fer. La mateixa nit que a mi em ti-raven aquella malaventura esquitxada amb polsims de sang, la meua promesa

Segueix a la plana 10

LLET DE MARCA A
0'70 ptes.

Calders

Perquè el vostre infant llegeixi en català

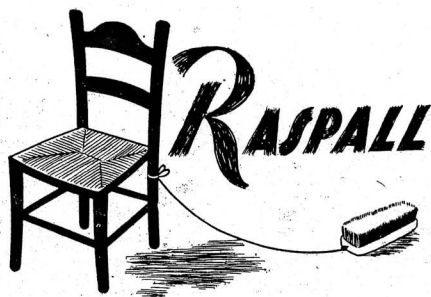

El dia que el "Turc"—un cadell de gos—es va menjar el barret de copa del senyor Sala, la senyora Sala va decidir que allò ja ultrapassava tota mesura canina, que només una paciència de sant podia haver tolerat que les coses arribessin fins allí. Per tant, reunida que fou la família i demanats la veu i el vot de cadascú, hom acordà que la noia casada del jardiner es faria càrrec del "Turc" i el tindria a casa seva.

El nen Sala va tenir un disgust de mort. Li semblava que no trobaria la manera de portar més endavant la seva vida, que sense el gos tota cosa era fada i sense objecte. Passat el moment de les llàgrimes, el problema que se li va presentar era el de donar un destí honorable a la quantitat d'afecte que l'absència del "Turc" deixava vacant. Va provar de mirar-se amb uns altres ulls el canari de la seva tia, però podien fer-se tan poques combinacions realment divertides amb l'ocell que va veure de seguida que no passarien mai d'una superficial coneixença.

Aleshores imaginà que la làmpara de peu de la biblioteca era un fidel soldat que no tenia altra feina que servir-lo. Això li va donar la il·lusió, durant dues hores curtes, d'haver resolt el seu cas, però va comprovar que li quedava encara una terrible quantitat d'estimació perduda per tots els recons de la seva ànima. Provà d'establir una camaraderia duradora amb una pilota de roba, amb un manyoc de cordill que, com a cordill, era únic en el seu tipus i, successivament, amb una baldufa americana, una herba nova del jardí i una canya llarga que havia fet l'enveja de totes les seves amistats. I va adonar-se que tot el coratge que havia posat en joc per tal de superar la situació no li servia de res, que la diferència entre un gos i totes aquelles coses era tan gran que no era possible jugar a oblidar-la. Aleshores, va arribar al convenciment que li calia trobar un substitut de gos, quelcom que, sense que la memòria del "Turc" en patís pugués fer-ne la semblança.

Va recórrer la casa de dalt a baix, regirà tots els armaris i tots els calaixos i, finalment, en un recó de les golfes va trobar un gran raspall passat de moda, definitivament bandejat de les necessitats de la família. Aclucant els ulls, va passar-li la mà plana per damunt del pèl, i és ben de debò que va fer-li l'efecte que acariciava el llom d'un gos. Per ésser una primera prova va resultar tan bona, que el nen Sala va creure que

Per PERE CALDERS

no li calia cercar més. Va lligar-lo amb un tros del seu cordill i al cap de cinc minuts escassos estava ben lluny de creure que arrossegava un raspall, sinó que tenia el convenciment que "Raspall", un gos d'una raça estranya, el seguia amunt i avall de casa seva.

Al vespre, una mica cansat de la capacitat de seguiment del seu nou amic, el nen va anar-se'n a dormir, i abans de ficar-se al llit lligà "Raspall" a la pota d'una cadira. Però encara no s'havia acotxat, que ja un entendriment obligador li feia pensar en la manyaguesa de "Raspall" i en la seva docilitat per adaptar-se a qualsevol mena de joc. Va fer-li una mica de mal pensar que hauria de passar la nit fermat, dormint damunt la fredor de les rajoles, i seguint un impuls indomitable, saltà del llit d'una revolada, alliberà "Raspall" de la seva lligadura i se l'emportà a dormir amb ell.

I mireu si passen coses extraordinàries a vegades, que molt abans d'adormir-se, el nen va adonar-se que el raspall irradiava una calor de vida, que es premia contra el seu cos cercant una carícia. Això, naturalment, li va semblar molt seriós, perquè una cosa és que hom jugui a convertir un raspall en un gos, i una altra cosa ben diferent és que la transformació es produeixi de bo de veres. Va alçar-se, obrí el llum i comprovà esbalaït que el raspall, sense perdre gens ni mica la forma de raspall, es movia com un gos. Va saltar donant unes quantes voltes prop del nen i després va posar-se de panxa enlaire, per tal que l'amanyaguessin. Qualsevol que tingui notícia d'aquest prodigi, es preguntarà que d'on podria treure potes per caminar i panxa per mostrar un raspall que seguís tenint forma de raspall. Però vençuda la principal dificultat de donar-li vida, aquest detall està tan desproveït d'importància que ni val la pena d'amoïnar-s'hi.

El nen va considerar-ho així i tot seguit va tenir el desig d'anar a despertar els seus pares i expli-

car-los el meravellós esdeveniment. Però assenyat com era, i coneixedor dels miraments que un fill ha de tenir amb els seus pares, va decidir esperar l'endemà.

Queda ben entès, és clar, que no va poder dormir en tota la nit, i de bon matí, quan va sentir que la seva mare ja feinejava, va anar-la a trobar, amb "Raspall" sota el braç.

—Mireu, mare—va dir-li— he trobat un raspall que en realitat és un gos. Es belluga, coneix la meua veu i porta puces.

La mare se'l va mirar sense deixar la feina i li respongué:

—No siguis beneït i llença aquesta andròmina. Ja ets gran i hauries de tenir més seny.

El nen es va sentir ofès, i va pensar una vegada més en l'aire de suficiència que tenen la gent gran i la seva manera absurda de viure. No digué res més, s'emportà "Raspall" a la seva habitació i pensà que si no el volien creure, tot això es perderien.

A l'hora de dinar la mare explicà, fent-ne burla, la descoberta del nen i el pare va riure com si es tractés de la bajanada més gran de la terra. El nen no va replicar, perquè ja sabia que la justícia sempre s'obre camí, i esperava que, tard o d'hora, tothom podria comprovar que hi ha coses que no fan riure tant com sembla.

I mireu si anava poc errat, que a la nit següent va despertar-lo un clapit de "Raspall". Va desvetllar-se i sentí soroll de baralla a la biblioteca i la veu del seu pare demanant auxili. "Raspall" furgava la porta i tenia un rar neguit; el nen obrí, baixà les escales de puntetes, i va veure el seu pare barallant-se amb un lladre que el dominava i estava a punt de badar-li el cap amb un ferro de la xemeneia.

—Busca'l, "Raspall", mossega'l!

"Raspall" va córrer com el vent, s'abraonà damunt del lladre i va mossegar-li la canyella. I el lladre es va quedar tan sorprès per l'agressió d'aquella mena de cosa, que va rendir-se de seguida i el lliuraren a la policia lligat de peus i mans.

Poc després, la mare afirmava amb llàgrimes als ulls que mai més no dubtaria de la paraula del seu fill, i el pare, passant la mà pel llom de "Raspall", deia:

—Li farem una caseta al jardí, amb tot el confort de les darreres descobertes. Damunt la porta hi farem pintar unes lletres que diguin: "No és segur que ho sigui, però mereixeria ésser-ho".

Perquè el vostre infant llegeixi en català

